

v konjeniških grobovih, ki predstavlja uhane, steklene jagode, obročke za lasne vitice ter druge obročke. Zvale in stremena so po avtorjevem mnenju nomadskega značaja. Med okrase na konjski opremi sodijo tudi še falere ter med različnimi okovi tudi okovi s človeškimi maskami. Pomembni so posebno zadnji, ki so doslej edini v okviru avaroslovanske kulturne skupine. Karakterističen je tudi okov, lit in ornamentiran v prebiti tehniki, ki ga avtor ocenjuje kot pomemben objekt za datacijo. Ta predmet naj bi po Fettichovih sklepih glede na izdelavo pripadal kasnim izdelkom najboljšega avarskega stila.

V sklepu zastopa avtor gledišče, da ni nikakršne večje časovne razlike med doslej odkritimi grobovi. Na temelju tega sodi tudi, da so na mestu, ki je bilo doslej raziskano, pokopavali le nekaj desetletij. Avtor misli dalje, da grobišče splošno ni moglo biti veliko. Vrsta ženskih grobov deli ta del grobišča na dve neeaki polovici, kjer so pokopani moški, konjeniki in otroci. Avtor celo sodi, da bi med tema polovicama utegnile biti etnične ali plemenske razlike.

Čas trajanja grobišča postavlja avtor med 750. in 800. leto. Samo tu pokopano ljudstvo pa pripisuje mešanici domačega karpatskega prebivalstva, dalje mešanici slovanskih skupin in nomadov. Vendar pa prišteva avtor večino grobov nomadam, na osnovi nošnje orožja, načina pokopov in na osnovi vzhodnega tipa konjskih skeletov, ki so bili tu pokopani v konjeniških grobovih. Vzrok obstoja grobišča na tem mestu bi naj pa bila obramba pomembnega prehoda čez Donavo. V primeru, da je tu bilo le manjše grobišče, se avtor priključuje mnenju Eisnerja, ki sodi, da bi tu mogla biti avarska posadka, ki je varovala prehod čez Donavo. Vendar bi ta posadka ne imela samo vojaški, temveč tudi gospodarski pomen.

Antropološko gradivo je objavil Emanuel Vlček (Antropologický materiál zo Žitavskej Tône). Sklepi, ki jih je napravil avtor, se pa nanašajo le bolj na splošne ugotovitve, ker je gradivo zelo slabo ohranjeno. Tako je slaba ohranjenost gradiva vplivala tudi na rasno klasifikacijo skeletov. Ugotoviti je bilo mogoče, da so med skeleti zastopani prvenstveno evropski tipi, kakor so mediteranski, dinarski, nordijski in kromaujonidni. Od izvenevropskih tipov je bilo mogoče ugotoviti le en mongoloidni tip ter en skelet, ki je imel precejšnjo turanoidno primes. Vendar se, kakor pravi avtor, vidi heterogenost ljudstev v Žitavski Tóni, ki predstavlja proces asimilacije v avarskem etniku. Tako se je tukaj tuja, toda zelo heterogena invazija ljudstva vezala z ne manj različno podlago domačega prebivalstva ter tako ustvarila rasni konglomerat, ki je tipičen za ta čas na tem področju.

Rudolf Musil je raziskal favnistično osteološko gradivo (Osteologický materiál z pohrebiska v Žitavskej Tóni). Že glede na grobove konjenikov je največji odstotek osteološkega gradiva od konj, sledijo jim govedo in ovce. V manjšem številu so pa zastopane kokoši, psi in svinja.

O novo odkritem slovanskem žarnem grobišču v Stupavi poroča L'udmila Kraskovská (Slovanské popolnicové pohrebisko v Stupave). Grobišče je bilo odkrito leta 1953, vendar je bilo odkopanih doslej le devet žar. Mnoge so zelo fragmentirane. Nekatere so podobne praškemu tipu. Med njimi je pa tudi žara, ki po mnenju avtorice nima analogij v slovanskem gradivu, temveč je bolj podobna provincialno rimskim posodam. Štiri žare so bile tudi ornamentirane, vendar nobena ni ornamentirana z valovnico. V žarah in v grobovih ni bilo nobenega drugega gradiva. Avtorica datira nekropolo v šesto stoletje.

J. Korošec

Ethnographisch-archäologische Forschungen. Herausgegeben von H. Kothe und K. H. Otto. 1, 1953, str. 126. — 2, 1954, str. 232. — Deutscher Verlag der Wissenschaften, Berlin.

V uvodni besedi k novi seriji razprav poudarjata izdajatelja potrebo zgodovinsko primerjalnega vrednotenja etnografskega in arheološkega gradiva, saj je raziskovalni cilj obeh ved isti, ko gre za zgodovino gentilne družbe.

Prva knjiga prinaša šest razprav, ki povečini družijo etnografsko in arheološko problematiko. Pričenja jih K. H. Otto z načelno teoretičnim spisom Arheološke kulture in raziskavanje konkretne zgodovine plemen in ljudstev (1–27). Po uvodu o razmerju med arheologijo in zgodovino, v katerem sledi predvsem

drugim avtorjem, se obširneje ustavlja ob kritiki Kossinove metode, ki dokazuje istovetnost arheoloških kulturnih območij z določenimi rodovi in ljudstvi. V naslednjem poglavju označuje avtor pojem arheološke kulture in njeno razmerje do etničnih metod, pri čemer se naslanja zlasti na sovjetske avtorje. Podobno tudi v zaključnem poglavju o gospodarsko-kulturnih tipih in zgodovinsko-kulturnih območjih.

H. Kothe skuša pod naslovom Etnološko k vprašanju neolitskih obdelovalnih oblik v Evropi (28—73) razčistiti nasprotja in nejasnosti, ki vladajo v obeh vedah zaradi različne terminologije za prvotno poljsko orodje. Opozarja na sporni pomen kamnitih motičnih rezil in lemežev. Razbira gradivo za hipotezi o motičnem poljedelstvu, po kateri naj bi se bil plug razvil iz motike, in o kamenitnem lemežu ter obe hipotezi kot nedokazani zavrže. Po pretresu zadevne literature prihaja do sklepa, da v predkovinskih dobah ni bilo motike, ne pluga, da je pred pluznim poljedelstvom bilo obdelovanje zemlje z rogovilo za brazdanje, ne pa z motiko in da je ta rogovila prvotna oblika najstarejšega pluznega tipa in ne motika, lopata ali rovnica. Pred rogovilo za brazdanje naj bi verjetno v neolitu rabila palica za nožni pritisk in še prej ročna kopača. Plug naj bi bil prišel v Evropo verjetno šele z bronom.

Isti avtor prinaša važna opozorila v spisu o Razširjenosti in starosti vlak iz drogov, zasledujoč jih v ligurijskih jamskih risbah v zgodnji bronasti dobi. Sklepa, da so vlake (smuke) bile transportno sredstvo v območju južnoevrazijskega poljedelstva z rogovilo za brazdanje v kalkolitu in prvotna oblika goveje samokolnice. Vlake z jarmom bi utegnile segati v Halaf-kulturo do 1. pol. 4. tisočletja.

W. Jacobeit domneva o železnodobnem jarmu iz severne Irske (objavil Pigott 1949), da bi to utegnil biti najstarejši dokazani tiinčni jarem v Evropi.

R. Weinhold in D. Treide analizirata gradivo antičnih avtorjev od 6. stoletja p. n. e. do 2. stoletja n. e. o ljudstvih Kavkaza v starem veku, ki dokazuje etnične spremembe med njimi zaradi priseljevanja s severa in konsolidiranje v transkavkaških območjih v obliki poenotenja mnogovrstnega jafetiškega prebivalstva — vse pod vplivom notranjega gospodarskega in družbenega razvoja, gospodarsko-geografske lege, obilja domačih produktov in vpliva kulturno višjih sosednih držav ter končno zaradi vojaškega in političnega pritiska Peržanov, Nodov, Rimcev in Bizantincev.

R. Herzog analizira ruski rokopis göttingenške univ. knjižnice iz 18. stoletja, slovarčka 307 besed v raznih, največ sibirskih jezikih, glede njegovega jezika slovarca in etnografskega pomena.

V uvodni razpravi druge knjige obravnava V. G. Childe The Diffusion of Wheeled Vehicles, dokazujoč enkratno iznajdbo voznega kolesa z naslednjimi dejstvi: 1. najstarejša najdena kolesa so iz treh desk staknjena, 2. najstarejše vozove sta vlekla en ali dva para živali, 3. čim bolj so najstarejše najdbe oddaljene od domnevnega središča v Mezopotamiji, tem mlajše so, 4. v najstarejših kraljevskih grobovih so povsod tudi mrliški vozovi. Razprava je zanimivo ilustrirana.

H. Damm prikazuje izčrpno oblike in uporabo poljskih orodij pri brezpluznem poljedelstvu Oceanijcev. Za etnologijo važna razprava bo nudila z analogijami mnogo opore tudi arheologiji. Avtor je dognal, da je v Oceaniji poleg sadilne palice v rabi tudi kopalo.

D. Drost je prispeval vzorno razpravo K razčlenitvi in izvoru kovinskih ognjiščnih koz v Srednji Evropi, v kateri prinaša tako za etnografe kot za arheologe važno gradivo. Danes razširjene kozе (kozle, konje, zajce itd., kot jih pri nas imenujejo) razvršča v primitivni tip, vzhodni tip z balkansko in alpsko inačico ter v zahodni tip. Za tem analizira predzgodovinsko gradivo, etruščanske in keltske tipe. V zgodovinskem pregledu skuša sintetično povezati predzgodovinske in današnje oblike. Obširno raziskuje zgodovino kovinskih koz in pregled lončenih predzgodovinskih oblik.

W. Jacobeit kratko razpravlja v zvezi s predzgodovinskim naseljem in gospodarstvom v Srednji Evropi o pomenu hrastovih gozdov za pašo in poljedelstvo.

H. Kothe načelno razmišlja o pomenu agrarne etnografije v zvezi z ustanovitvijo urada za to panogo pri Inštitutu za nemško etnografijo v Berlinu. Raziskavanja o razširjenosti in starosti poljedelstva z lopato postavlja za izhodišče preiskovanja starejših poljedelskih kultur ter podaja nadroben načrt dela nove ustanove.

W. Ruben razbira iz kulture nekaterih indijskih plemen gradivo k zgodovini predarijskih plemen Indije.

Oba zvezka nove serije sta dokaz resnega prizadevanja in nudita obema sorodnima vedama koristna dognanja ter pobude.

Vilko Novak

Karl — Heinz Otto, *Die sozialökonomischen Verhältnisse bei den Stämmen der Leubinger Kultur in Mitteldeutschland*. Beitrag zur Periodisierung der Geschichte der Urgesellschaft in Mitteleuropa, insbesondere zur Frage der militärischen Demokratie. Ethnographisch-archäologische Forschungen 3, Teil 1. 1955. VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften Berlin. Str. 124.

Po karakteristiki leubinske kulture podaja avtor po literaturi njene gospodarske osnove in domneva, da je v njej živinoreja verjetno prevladovala nad poljedelstvom. Razbira možnost obstoja raznih poljskih orodij. Kovinska tehnika je dosegla visoko stopnjo in prav to področje nakazuje še mnoga nerešena vprašanja. Ko našteje produkcijska orodja iz kamna, kosti, lesa in kovine, n drobneje obravnava kovinska orožja, izdelovanje keramike brez vretena, predenje in tkanje, plug, smuke iz drogov in voz. V poglavju »K vprašanju proizvodnih razmer« govori o hišni produkciji o delu specialistov in domneva, da se je v leubinski kulturi pričel razvoj skupne lastnine in posebne lastnine zadrug. V kolektivih strokovnjakov sluti razvoj neke vrste rodovne obrti.

Posebej se pisatelj ustavlja ob začetkih blagovne proizvodnje, ko je v prvi stopnji dobe brona kovinsko središče srednje Nemčije proizvajalo kovino za zamenjavo v naraščajoči meri. Zato je ta dobila pomen denarja. — Mnogo prostora posveča Otto menjalni trgovini in — kot še na drugih mestih — preveč citira po raznih drugih avtorjih definicije in teorije. Zanika mnenje nekaterih, da bi bil v tej dobi brezrazredne družbe že razvit stan trgovcev. Zavrača tudi možnost trgovanja s Prednjo Azijo in meni, da se je blago zamenjavalo od rodu do rodu, od plemena do plemena.

V številnih najdbah zakladov vidi kopičenje imetja gensov, ne pa posledice katastrof ali imetje potujočih trgovcev. Nastop kovine kot denarja mu je važen kriterij za določitev družbeno gospodarskega stanja leubinske kulture. — Zadnje poglavje prvega dela o socialni diferenciaciji je najboljše (47—74). Avtor pobija dosedanje mnenje o značaju tako imenovanih »knežjih grobov« v Srednji Nemčiji, analizira gmotno stanje jamskih grobov, pokopaliških najdb, zlasti pa primere dvojnega pokopa, ki so pobudili mnoge razlage. Otto meni, da kažejo ti vsekakor družbeno diferenciacijo, bodisi nižje mesto žene v družbi, plemenskega glavarja ali morda obstoj sužnjev v »knežjem« okolju. Množični grobovi krijejo morda sužnje ali žrtvovane ujetnike.

Kako se v duhovnem življenju družbe in njé politični ureditvi odraža razvoj enotnosti med proizvodnimi silami in proizvodnimi razmerami, to obravnava pisatelj v drugem delu knjige pod naslovom »O organizaciji in ureditvi leubinskih rodov in plemen«. Po uvodu o metodi raziskovanja, v katerem se obširno ustavlja ob kitajski analogiji iz Hsiaotuna, prehaja k oznaki glavarjev, vojskovodij in duhovnikov, katerih pridevke v grobovih analizira. V poglavju o rodovih, plemenih in plemenskih zvezah sklepa, da so v leubinski kulturi odkrita pokopališča rodovna, čeprav njih ostanki ne dovoljujejo razdelitve v krajevne skupine. Postavlja pa s pridržkom tezo, da so nekatere skupine tvorile plemensko zvezo, ki jo je vodilo pleme v območju Saale-Unstrut, bogato s kovinami. V nasprotju s Childom, ki je domneval, da je neka gosposka plast s trakasto keramiko podjarmila unjetiško prebivalstvo Srednje Nemčije, meni Otto, da je unjetiško ljudstvo vladalo nad ostanki plemen s trakasto keramiko. Zaključuje s hipotezo, da je konec leubinske kulture povzročil morda propad vojaško politične zveze, katere labilni značaj ni mogel stopiti plemen v ljudstvo.